

Arkæologisk Forum

Nr. 31
2014

Ingeborg Sæhle*	3
Dissonant, dark and painful – den uønskede verdensarven	
Per Ethelberg & Tenna R. Kristensen	8
Den ukendte soldat	
Andreas Bonde	15
Nordic TAG – de næste 30 år – om Nordic TAG 2015 i København	

Tema: mellem to fagligheder

Redaktionen	18
Mellem to fagligheder	
Mikkel Sørensen	19
Arkæologi og aDNA	
Sofie Laurine Albris*	26
Tolkninger med tolkninger på – særlige udfordringer ved arbejde på tværs med arkæologi og stednavneforskning	
Maiken Bjørnholm	32
Arkæologisk formidling – når tværfaglighed styrker arbejdet	

Felix Riede*	39
Brommeproblemet 2.1 – et gensvar til Kristoffer Buck Pedersens kommentar	

*Fagfællebedømt artikel

Dissonant, dark and painful

– den uønskede verdensarven

“Dark heritage”. Gjennom tilleggelsen av ordet “dark”, henter begrepet om en relasjon til noe annet – noe “mørkere” – enn den “vanlige” kulturarven. Nødvendigheten av tilleggsordet “dark” for beskrivelse av en viss type kulturarvssteder indikerer en normativ forståelse av kulturarvsbegrepet, hvor kulturarv forstås i en grunnleggende positiv kontekst. Det argumenteres i den følgende artikkel for at UNESCOs patent på kulturarv og “verdensarv” som en utelukkende positiv verdiskaper i samfunnet medfører et vrangbilde av vår historiske fortid, og oppmuntrer til en kollektiv glemsel og undervurdering av negative narrativer i kulturelle forvaltningsstrategier.

The *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage* (Verdensarvskonvensjonen), opprettet av UNESCO og partnere i 1972, er i dag en av de internasjonale konvensjonene som er ratifisert av flest land. Konvensjonens innledende bemerkninger deklarerer blant annet at “(...) deterioration or disappearance of any item of the cultural or natural heritage constitutes a harmful impoverishment of the heritage of all the nations of the world”, samtidig som det nevnes at “(...) parts of the cultural or natural heritage are of outstanding interest and therefore need to be preserved as part of the world heritage of mankind as a whole” (UNESCO 1972: 1). Det bemerkes altså at et hvilket som helst tap av kulturarv (*heritage*) vil være et tap for *hele verdens* kulturarv, samtidig som man bemerker at *kun visse deler* av kulturarven er av “eksepsjonell interesse” og derfor bevaringsverdig som en del av menneskehetens felles kulturarv. Disse stedene av “eksepsjonell interesse” samles av UNESCO på en felles Verdensarvsliste, som har til formål å skape et globalt kulturminnevern.

Konvensjonens formuleringer har sitt utspring i en vesteuropeisk kultur- og repatrieringsdebatt som startet allerede på 1800-tallet i kjølvannet av napoleonskrigene (Lowenthal 1998:5, Sandholtz 2007: 47ff). Nasjonale kulturskatter ble, i en europeisk kontekst, nå oppfattet som symboler på en kollektiv europeisk kulturarv som alle nasjoner hadde en plikt til å beskytte i krigssituasjoner (Elliot & Shmutz 2012: 262f). Etter destruksjonen av biblioteket i Louvain og katedralen i Rheims under første verdenskrig, var de europeiske stormaktene enige om at det måtte

utarbeides internasjonale retningslinjer for beskyttelse av kulturminner i moderne krigssituasjoner. I 1954 fremla man Haag-konvensjonen om beskyttelse av kulturverdier i tilfelle av væpnet konflikt. Opprettelsen av Verdensarvskonvensjonen i 1972 skal således ses i sammenheng med den europeiske utviklingen av nye normer for eierskap av kulturelle verdier, hvor kulturminner nå blir oppfattet som nasjonale eiendeler, og beskyttes globalt innenfor rammene av nasjonalstaten. Dette innebærer at det i den globale kulturminneforvaltningen er de enkelte nasjonalstater som fastslår hvilke kulturminner som er “of outstanding interest” innenfor sine egne landegrenser, og dermed også hvilke kulturminner som skal bevares for ettertiden.

Den begynnende interessen for å bevare andre nasjoners kulturminner kan settes i sammenheng med dannelsesreisene som overklassen foretok fra midten av 1600-tallet og frem til nyere tid (Deacon & Beazley 2007: 3). *The Grand Tour*, som reisen kaltes, knyttet den europeiske overklassen sammen kulturelt ved å opprette felles referansepunkter for opphøyde kunstverk og monumenter. De utvalgte stedene hadde som regel fokus på det “vakre”, det piktoreske, og det grandiose i arkitekturen. Disse dannelsesreisene var de første ikke-religiøse reiser foretatt i stor skala, og defineres derfor ofte som en av de tidligste formene for turisme. Noen av de første lokalitetene innskrevet på Verdensarvslisten var lokaliteter fra *the Grand Tour*, hvilket indikerer at listen allerede fra sin start var forankret i den europeiske oppfattelsen av kulturmonumenter som representerende en opphøyd og positiv manifestasjon av den menneskelige kulturhistorien (ibid: 3).

Dark Heritage

Dark heritage er ett av flere begreper som benyttes ved beskrivelse av kulturminner og -tradisjoner som oppfattes som negative eller uønskede grunnet deres assosiasjon med undertrykkelse, krig, tortur og andre manifestasjoner av menneskelige konflikter. *Negative heritage* (Meskell 2002), *painful heritage* (Jasinsky et al. 2012), og *difficult heritage* (Logan & Reeves 2009); kjært barn har mange navn, og i et relativt nytt og ekspanderende forskningsfelt er terminologien stadig uklar og varierende. Tunbridge og Ashworth markedsførte begrepet *dissonant heritage* i 1996, hvor de i sin publikasjon av samme navn undersøkte besøksmoter og forvaltningsstrategier på kulturarvssteder assosiert med ekstrem menneskelig lidelse (Tunbridge & Ashworth 1996). 1990-tallet så også lanseringen av begrepene *thanatourism* (Seaton 1996) og *dark tourism* (Lennon & Foley 1996, 2000), som begge refererer til besøk av steder og monumenter tilknyttet former for *dissonant heritage*.

Begrepet *Dark tourism* har vunnet fotfeste i internasjonal turismeforskning som en fellesnevner for denne typen besøkende, og har gjennom en omskrivning til *dark heritage* blitt et omdiskutert fenomen også innen arkeologi og kulturarvsstudier. Ved den første konferansen arrangert av *the Association of Critical Heritage Studies* i Gøteborg i 2012 var en hel sesjon avsatt til diskusjon omkring bruken av *dark heritage* som et paraplybegrep for kulturarvssteder forbundet med negative aspekter av menneskelig historie¹. Ettersom *dark heritage* er et meget bredt og samtidig meget følelseladet begrep, har det ikke i like stor grad som *dark tourism* blitt dominerende i kulturarvsforskningen.

Auschwitz-Birkenau komplekset, innskrevet på Verdensarvslisten i 1979, er ett av få steder på selvsamme liste som er av en utpreget negativ karakter, og som gjennom sin status som utryddelsesleir kan benevnes som *dark heritage*. Nominasjonen av Auschwitz som verdensarvskandidat i 1978 skapte debatt i UNESCOs verdensarvskomiteé, hvor man var av den oppfatning at verdensarvslisten kun skulle reflektere "*the heights of human achievement*", og ikke det motsatte (Beazley & Deacon 2007: 4f). Etter ett års diskusjon ble man enige om å inkludere Auschwitz på verdensarvslisten med den forutsetning at lokaliteten skulle være representativ for alle andre

tilsvarende lokaliteter, og med det ønske at ikke flere "negative" monumenter skulle innskriveres på listen. Disse uttalelsene reflekterer UNESCOs normative forståelse av kulturarv som en grunnleggende positiv verdi som må beskyttes av verdenssamfunnet (Brattli 2009: 25ff).

Robben Island i Sør Afrika er en annen lokalitet på Verdensarvslisten, som gjennom sin funksjon som politisk fengsel og isolat kan beskrives som *dark heritage*. I motsetning til nominasjonen av Auschwitz i 1978, medførte nominasjonen av Robben Island i 1999 dog ingen debatter i verdensarvskomiteéen (Beazley & Deacon 2007: 9). Selv om øya har en lang historie som fengsel og spedalskhetisolat er det ikke dette som er fremtredende i nominasjonsteksten, hvor fokus hovedsakelig ligger på stedets tilknytning til den sørafrikanske kampen mot apartheid, beskrevet som "*(...) the triumph of the human spirit, of freedom and of democracy over oppression*". I sin begrunnelse for lokalitetens opptagelse på Verdensarvslisten, nevner komiteéen som hovedfaktorer at Robben Island symboliserer kampen mot undertrykkelse og demokratets seier, samtidig som Nelson Mandela nevnes flere ganger (ibid: 10). Stedets hovedfunksjon som en politisk fangeanstalt, hvor det daglig foregikk brudd på danner kun bakteppet for det dominerende positive narrativet om "frihet, demokrati og forsoning". Vektleggelsen av historien om Robben Island som et internasjonalt symbol på menneskets vilje til å overkomme undertrykkelse og til å fremme fred og demokrati passer godt inn i UNESCOs oppfattelse av kulturarv som en positiv verdibærer, og derfor var heller ikke opptagelsen på verdensarvslisten kontroversiell.

Auschwitz-Birkenau komplekset og Robben Island er to av meget få lokaliteter på Verdensarvslisten som gjennom sin funksjon kan beskrives som *dark heritage*. Likevel har begge steder måttet inngå kompromis med deres historiske narrativer for å få innpass blant resten av verdens kulturarv. Innskrivningen av Auschwitz skjedde kun med den forutsetning at "*(...) it should stand alone among cultural properties as bearing witness to the depth of horror and of suffering and the height of heroism, and that all other sites of the same nature be symbolized through it.*" (Beazley & Deacon 2007: 5), mens Robben Island ble innskrevet ved å nedtone lidelseshistoriene og fokusere på positive forsoningsaspekter og humanitært samhold.

The Dark Tourist

I likhet med “verdensarv” er *dark heritage* et vanskelig definerbart begrep, ettersom den menneskelige oppfattelsen av hendelser og tradisjoner er sterkt subjektiv og eksisterer innenfor ulike politiske, religiøse og kulturelle rammer. UNESCO har, gjennom opprettelsen av Verdensarvskonvensjonen og Verdensarvslisten, forsøkt å etablere en global kulturarvpolitikk som i teorien transcenderer disse ulike rammene og skaper et sett universale verdier og normer som alle potensielle verdensarvssteder nomineres og formidles igjennom. For å kunne klassifiseres som “verdensarv” er derfor alle nominasjoner nødt til å implementere UNESCOs definisjon av kulturarv, samt deres tolkningsmodeller av forholdet mellom fortid og nåtid, og dermed av fortidige levninger i nåtiden (Brattli 2009: 30). Påfallende er det derfor at nettopp kulturarvssteder assosiert med (nyere) konflikter, overgrep og undertrykkelse åpenbart er fraværende på Verdensarvslisten og i de offisielle forsknings- og forvaltningsstrategiene til både ICOMOS² og ICCROM³.

Denne uviljen mot å oppføre kulturarvssteder med en negativ eller potensiell kontroversiell tilknytning på Verdensarvslisten hører i høy grad sammen med UNESCOs oppfattelse av kulturarv som en *ressurs*, og med den åpenbare sammenhengen i organisasjonens forvaltningsstrategier mellom “verdensarv” og turisme. Kulturarvturisme, en av verdens mest praktiserte former for turisme, kan tolkes som den moderne forlengelsen av *the Grand Tour*, hvor den privilegerte over- og middelklasse kan reise rundt i verden og oppleve storslått arkitektur og natur med basis i et vestlig (europeisk) verdigrunnlag (Deacon & Beazley 2007: 3). I denne konteksten er det ikke plass til kontroversielle kulturarvssteder som potensielt kan utfordre UNESCOs overdøvende narrativ om en harmonisk menneskehet med en felles kulturarv. Negative kulturarvssteder ville ikke passe inn i den “Disneyfiseringen”, eller “kitschifiseringen” som en eventuell verdensarvsnominasjon ville medføre, hvor lokalitetene i høy grad blir en del av en *kulturarv-sindustrial* myntet på forbruk, økonomisk vekst og nasjonal/regional branding (Potts 2012). Dette har også vært ett av argumentene for ikke å oppføre *dark heritage* lokaliteter på Verdensarvslisten, da man har ment at det vil oppføre til proffitering av menneskelig lidelse og død, og at tragiske skjebner vil

bli gjort til gjenstand for underholdning gjennom en mer og mer ekstrem opplevelsesøkonomi.

Mot en reflekterende verdensarv

Bevaring og formidling av kulturarv handler ikke om å bevare fortiden som helhet, men om å velge ut de aspektene av fortiden vi mener er verdt å inkludere i vår kollektive erindring (Long & Reeves 2009: 68ff). UNESCOs forvaltningsstrategier legger opp til en dyrking av de positive aspektene av kulturhistorien, hvilket derfor også reflekteres i mange av medlemslandenes nasjonale kulturarvsforvaltning (Brattli 2009: 32ff). Å få oppnevnt lokaliteter på Verdensarvslisten har blitt sammenlignet med å få en Michelinsterne i restaurantbransjen; det medfører både internasjonal prestisje, økt markedsføring, og mulig økonomisk gevinst, samtidig som det oppfattes som et “kvalitetsstempel” av lokaliteten. Nasjonale bevaringsstrategier baseres derfor også på tanken om kulturarv som en økonomisk og global ressurs, og medvirker til at steder tilknyttet kontroversielle og negative verdier ikke oppfattes som bevaringsverdige hverken i en nasjonal eller global kontekst.

Vi ser at lokaliteter av en “mørkere” karakter har vært nødt til å redefinere de immaterielle aspektene av stedenes betydning for å få innpass på Verdensarvslisten. Symbolverdien er stor i denne type lokaliteter, og ved å fokusere på et felles humanitært budskap nøytraliserer man eventuelle politiske stridigheter, samtidig som man sørger for at lokalitetene gjennom sitt budskap om fred og forsoning tross undertrykkelse kan tolkes som eksempler på “*heights of human achievement*”, og dermed dyrkes gjennom turisme. Selv om Verdensarvskonvensjonen ikke spesifikt nevner kulturarv som positive uttrykk for menneskehetens historie, er det symptomatisk for komitéens uttalelser at det er dette som ligger til grunn for innskrivning på Verdensarvslisten.

Det er i senere tid skjedd en oppblomstring av forskningsprosjekter tilknyttet kontroversiell og “mørk” kulturarv⁴. Felles for disse prosjektene er deres avhengighet av arkeologiske metoder i sine undersøkelser. Steder og hendelser som ikke passer inn i den nasjonale kollektive erindring lider ofte av at de er slettet både fysisk, gjennom tilbakeholdelse eller ødeleggelse av historiske dokumenter og fysiske levninger, og på det immaterielle plan, ved at de tetter i hjel,

benektet, og holdt utenfor den offisielle erindring. Utgravninger, overflateundersøkelser og analyser av materielle levn er ofte de eneste muligheter vi har til å belyse disse "mørke" stedene som er unntatt og ekskludert fra historiebøkene. Det norske prosjektet *Painful Heritage – Cultural landscapes of the Second World War in Norway. Phenomenology, Lessons and Management Systems*, søker gjennom fokus på de over 100 000 krigsfanger som satt fengslet i Norge under 2. verdenskrig å belyse en lite omdiskutert og kontroversiell del av den norske krigshistorien (Jasinski et al. 2012, Jasinski 2010). I Hellas (Stefatos, K. & Kovras, I. 2014) og Spania (González-Ruibal et al. 2015) er det flere tverrfaglige og arkeologiske prosjekter i gang med henblikk på å utfordre de offisielle narrativene omkring de respektive landenes borgerkriger. Denne typen prosjekter er viktige, da de utfordrer de aksepterte og normative tolkningsmodellene av vår historiske arv.

Jeg er redd for at en bevisst utelatelse av konfliktfylte og "mørke" kulturarvssteder i globale forvaltnings- og bevaringsstrategier vil medføre at det er en meget forenklet og lite representativ versjon av vår kulturarv som blir bevart for ettertiden. Som Burström & Gelderblom skriver om beslutningen om ikke å bevare Bückeberg, den store plass for 1. mai feiringen opprettet av nazi-regimet, som offisielt kulturarvssted: "(...) sites such as Bückeberg are important for an understanding of the Nazi regime's power to impress and seduce the masses. If we ignore them, Hitler's path to power will indeed seem like a historical enigma, impossible to explain or understand, encouraging the false conclusion that something similar could never happen again." (Burström & Gelderblom 2011: 278). En unison hyllest av ufarliggjorte og dekontekstualiserte monumenter har muligvis en nytteverdi som en samlende global faktor for økonomisk vekst og turisme, men som bevaringsplattform for menneskehetens felles historie er det ikke holdbart.

Fotnoter

1. For sesjonsbeskrivelse se www.gu.se/digitalAssets/1370/1370578_s013d_ark-heritage-session-june-1-2011.pdf
2. *International Council on Monuments and Sights*.
3. *International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property*.
4. Eks. *Arqueología de la guerra civil Española* (University of the Basque Country), og *RE-call* (European Conflict Archaeological Landscape Reappropriation).

Litteratur

- Baillie, B. & Carr, G. 2011
Deconstructing the dark: a critical approach to dark heritage. (S013). Association of Critical heritage Studies.
Inaugural Conference, University of Gothenburg, Sweden, June 5-8, 2012. Upublisert sesjonsbeskrivelse.
- Beazley, O & Deacon, H. 2007
The safeguarding of intangible heritage values under the World Heritage Convention: Auschwitz, Hiroshima and Robben Island.
- Brattli, T. 2009
Managing the Archaeological World Cultural Heritage: Consensus or Rhetoric?
Norwegian Archaeological Review, vol. 42 (1), s. 24-39.
- Burström, M & Gelderblom, B. 2011
Dealing with difficult heritage: The case of Bückeberg, site of the Third Reich.
Journal of Social Archaeology, vol. 11 (3), s. 266-282.

- Elliott, M. A. & Schmutz, V. 2012
World heritage: Constructing a universal cultural order. *Poetics*, vol. 40, s. 256–277.
- Foley, M., & Lennon, J. 1996
JFK and dark tourism: A fascination with assassination. *International Journal of Heritage Studies*, vol. 2 (4), s. 198–211.
- González-Ruibal, A., Ayán, X. V., Caesar, R. 2015
Ethics, Archaeology, and Civil Conflict: The Case of Spain.
Ethics and the archaeology of violence. Ethical Archaeologies; the politics of social justice, vol. 2. Springer, New York, s. 113-136.
- Jasinski, M. E. *et al.* 2012
'Painful Heritage'. Cultural landscapes of the Second World War in Norway: a new approach.
In Berge, R. *et al.* (eds.): *N-TAG TEN Proceedings of the 10th Nordic TAG conference at Stiklestad, Norway 2009*. BAR International Series, s. 263-273.
- Jasinski, M. E. 2010
Andre verdenskrig og vår erindring – smertefull kulturarv i et nytt perspektiv.
Gammelt frå Fræna, s. 1-13.
- Lennon, J., & Foley, M. 2000
Dark tourism: The attraction of death and disaster. New York, NY: Continuum.
- Logan, W., & Reeves, K. (eds). 2009
Places of pain and shame: Dealing with 'difficult heritage'. London, Routledge.
- Long, C. & Reeves, K. 2009
Dig a hole and bury the past in it. Reconciliation and the heritage of genocide in Cambodia.
In Logan, W. & K. Reeves (eds). *Places of Pain and Shame. Dealing with 'Difficult Heritage'*. London, Routledge, s. 68–81.
- Lowenthal, D. 1998
The heritage crusade and the spoils of history. Cambridge University Press, Cambridge.
- Meskill, L. 2002
Negative heritage and past mastering in archaeology. *Anthropological Quarterly*, vol. 75 (3), s. 557-574.
- Potts, T. J. 2012
'Dark tourism' and the 'kitschification' of 9/11. *Tourist Studies*, vol. 12 (3), s. 232–249.
- Sandholtz, W. 2007
Prohibiting plunder: How norms change. Oxford University Press, Oxford.
- Seaton, A. V. 1996
Guided by the dark: From thanatopsis to thanatourism. *International Journal of Heritage Studies*, vol. 2 (4), s. 234–244.
- Stefatos, K. & Kovras, I. 2014
Buried Silences of the Greek Civil War.
In Robben, A. and F. Ferrándiz(eds.): *Down to Earth: Exhumations in the Contemporary World*. University of Pennsylvania Press (Human Rights Series).
- Tunbridge, J. E. & Ashworth, G. J. 1996
Dissonant Heritage: The management of the past as a resource in conflict. Wiley, London.
- UNESCO. 1954
Convention for the protection of cultural property in the event of armed conflict.
- UNESCO. 1972
Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage.

*Fagfællebedømt artikel

Arkæologisk Forum er et fagligt tidsskrift der søger at sætte det arkæologiske fag ind i en større sammenhæng – både videnskabeligt og samfundsmæssigt. Her kan både arkæologisk faglige og fagpolitiske emner behandles og debatteres.

Skriv til Arkæologisk Forum:

Arkæologisk Forum modtager gerne bidrag. Kontakt redaktionen, og få råd og vink om indhold, læsere, formaliteter, deadlines m.v.

Generelt bliver tekster i Arkæologisk Forum fagfællebedømt. Fagfællebedømte artikler er markeret med en stjerne (*) ved forfatternavnet.

Kontakt:

redaktion@archaeology.dk
www.archaeology.dk

© Forfatterne og Arkæologisk Forum.

Artikler, indlæg og billeder må ikke mangfoldiggøres i nogen form uden skriftlig tilfaldelse fra redaktionen.

Redaktion:

Mette Palm (ansv. redaktør)
Jette Rostock
Bo Jensen
Anna Beck
Ole Thirup Kastholm
Signe Lützau Pedersen
Sara Gjerlevsen
Morten Ravn

Udgiver:

Foreningen af Fagarkæologer – FaF

"Her hviler en ukendt dansk soldat".

Foto: Arkæologi Haderslev ©

Tryk og oplag:

Holbæk Museum trykker 210 stk.

Arkæologisk Forum udkommer:

maj og november

Abonnement og løssalg:

155,- kr. årligt (2 numre)

77,50 kr. pr. nummer

ISSN 1399-5545

En fælles folkelig forståelse

I oktober i år gravede ukendte gerningsmænd plyndringshuller i fire enkeltgravshøje ved Billund. Det er første gang, vi har set så omfattende plyndringer i Danmark, efter fredningsloven trådte i kraft. Vi ved ikke, hvad røverne fandt – om noget – men udviklingen er i alle tilfælde dybt problematisk.

Gravrøverier er ikke kun et arkæologisk problem, men et generelt samfundsproblem. Hvis fortidens grave, skibsvrag, bopladser, haller og gravhøje ikke længere er beskyttet af en fælles folkelig forståelse for fortidslevns urørlighed, så er både arkæologer og alle andre interesserede ilde stedte.

I mange år har dansk arkæologi søgt at værne om den materielle kultur udenfor museernes mure gennem dialog og samarbejde med alle kulturhistorisk interesserede. Museerne samarbejder med foreninger af amatørarkæologer, sportsdykkere og metaldetektorbrugere. Samarbejdet er opstået gradvis og er et produkt af en række forskellige faktorer, men grundlæggende er et kulturarvssyn, hvor den materielle kulturarv opfattes som et fælles anliggende, som det er i alles interesse at beskytte.

Plyndringerne i Billund undergraver hele denne forståelse. Der er allerede i pressen rejst spørgsmål om, hvorfor vi, arkæologer, ikke udgraver resten af de fredede høje, før røverne gør det. Arkæologiens troværdighed i forhold til fx metaldetektorbrugere og private samlere bygge imidlertid netop på, at fredningsloven gælder for alle, og at museumsarkæologer lige så lidt som andre interesserede har lov til at drage på røvertogt i landskabet.

Alle har ret til en fed kulturarv. Vi har ikke midler til at sætte vagter og hegn ved alle de fredede oldtidsminder, og det er heller ikke ønskværdigt. Det store lovlydige flertal har ret til at færdes i landskabet og opleve kulturarven. Højenes værdi for samfundet er netop, at vi alle kan opleve dem. Den fælles kulturarv fungerer kun ved hjælp af gensidig tillid. Det er den tillid, der trues, når enkelte plyndrer for egen vindings skyld.

Redaktionen